

Pirtûka Daniêlê - Bîst û Pênc

Ubuhanuzi bw'lhishurwa ry'Ugusubira Inyuma kwa Babuloni: Igice cy'Ubuhanuzi kuva kuri Nebukadinezari kugeza kuri Belushazari

Jeff Pippenger
2023-12-20

Emwene la Belshaza mwiitabu kya butaanu lyali lyatambululwa kale mu kifwanikiso ku bwiitiru bwa Nebukadeneza mwiitabu kya buna.

“Babuloni mtawala wa mwisho, kama ilivyokuwa kwa mfano kwa wa kwanza wake, ilimjia hukumu ya Mlinzi wa kimungu: ‘Ee mfalme, ... umeambiwa wewe; ufalme umeondoka kwako.’ Danieli 4:31.” Manabii na Wafalme, 533.

Nebukadneza anawasilisha mwanzo, na Belshaza mwisho, wa ufalme uliotawala kwa miaka sabini; na hivyo uliwakilisha utawala wa mnyama wa dunia wa Ufunuo sura ya kumi na tatu (Marekani), ambaye alikuwa atawale wakati ule ambapo kahaba wa Tiro (upapa) alikuwa amesahuliwa.

Na itakapotimia siku hiyo, Tiro atasahuliwa muda wa miaka sabini, sawasawa na siku za mfalme mmoja; baada ya mwisho wa miaka sabini Tiro ataimba kama kahaba. Isaya 23:15.

Nabukadonosoro agereranya intangiriro ya Leta Zunze Ubumwe za Amerika, kandi Belushazari agereranya iherezo rya Leta Zunze Ubumwe za Amerika. Nabukadonosoro agereranya intangiriro y’ihembe rya Repubulikani n’intangiriro y’ihembe ry’Abaporotesitanti. Belushazari agereranya iherezo ry’ihembe rya Repubulikani n’iry’ihembe ry’Abaporotesitanti.

Urubanza rwagejejwe kuri Nebukadinezari rwari “ibihe birindwi.” Inkuru ya Nebukadinezari yabayeho nk’inyamaswa iminsi ibihumbi bibiri magana atanu na makumyabiri, yakoreshejwe na William Miller mu gushyira mu bikorwa “ibihe birindwi” byo mu Balewi makumyabiri na gatandatu, nubwo atavuze ku bihumbi bibiri magana atanu na makumyabiri, ari byo bishushanywa mu rubanza rwa Belushazari.

Na andiko haya ndiyo yaliyoandikwa: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN. Na tafsiri ya jambo lenyewe ndiyo hii: MENE; Mungu ameihasabu falme yako, naye ameifikisha mwisho wake. TEKEL; Umepimwa katika mizani, ukaonekana kuwa umepungukiwa. PERES; Falme yako imegawanywa, nayo imepewa Wamedi na Waajemi. Danieli 5:25–28.

Kando ya ule ufafanuzi ambao Danieli aliipa ile maandishi ya fumbo ukutani, maneno “mene” na “tekel” yanawakilisha kipimo cha uzito, nayo maneno hayo pia yanawakilisha thamani maalumu ya sarafu (Kutoka 30:13, Ezekieli 45:12). “Mene” moja ni shekeli hamsini, au gera elfu moja. Hivyo “mene, mene” ni sawa na gera elfu mbili. “Tekel” moja ni gera ishirini. Kwa hiyo “mene, mene, tekel” ni sawa na gera elfu mbili na ishirini. “Upharsin” maana yake ni “kugawanya,” na kwa hiyo maana yake ni nusu ya “mene” moja, nayo inawakilisha gera mia tano. Vikiunganishwa pamoja vinawakilisha jumla ya elfu mbili mia tano na ishirini.

Mrejeleo wa mwisho wa Sister White unaonyesha kwamba Belshazzar alifananishwa kwa mfano na Nebukadneza, lakini kwa namna ya pekee zaidi alisisitiza hukumu yao ya pamoja, na hukumu zote mbili zinawakilishwa kama ishara ya “nyakati saba” za Mambo ya Walawi ishirini na sita. Kuna istilahi chache ambazo Maandiko hutumia kuwakilisha “nyakati saba” za Mambo ya Walawi ishirini na sita. Yereimia huiwakilisha kama ghadhabu ya Mungu.

Tuqhilha nan Lord suqnaagia nan panrautan ni Zion tu ringringayaw na galit na, asin ibinagsak na manipud langit agingga ditoy daga an karangalan ti Israel, asin saan na inalaala an tugaw ti saka na idi aldaw ti galit na! Inalunon nan Lord amin a pagnaedan ni Jacob, asin saan nagasi: ibinagsak na iti pungtot na dagiti sarikedked a sarikedked ti anak a babai ni Judah; impababa na ida iti daga: dinadael na ti pagarian asin dagiti prinsipe na. Pinutol na iti nainget a galit na amin a sungay ti Israel: inurong na ti makannawan a ima na manipud iti sangoanan ti kabusor, asin pimmuor na contra ken Jacob a kasla dumilap a apoy, a mangngibtin iti amin a likmut. Inyunnat na ti pana na a kasla kabusor: timmakder isuna a ti makannawan a ima na ket kas maysa a kadangadang, asin pinapatay na amin dagiti makapagragragsakan iti mata idia tabernakulo ti anak a babai ni Zion: ibinukbok na ti pungtot na a kasla apoy. An Lord ket nagbalin a kasla kabusor: inalunon na ti Israel, inalunon na amin dagiti palasio na: dinadael na dagiti sarikedked na, asin pinarami na iti anak a babai ni Judah ti ladingit asin panagsangit. Asin tinangay na a siinget ti tabernakulo na, a kas laeng daytoy ket sa maysa a hardin: dinadael na dagiti pagigimongan na: pinalipatan nan Lord iti Zion dagiti nadumaduma a fiesta asin dagiti sabbath, asin inumsi na iti unget ti galit na ti ari asin ti padi. Inliwakwak nan Lord ti altar na, kinaiddawan na ti santuario na, inted na iti ima ti kabusor dagiti pader dagiti palasio na; nangaramidda iti bahay ti Lord iti uni, a kas iti aldaw ti naindaklan a fiesta. Pinanggep nan Lord a dadaelen ti pader ti anak a babai ni Zion: inyunnat na ti panukol a linia, saan na inurong ti ima na manipud iti panangdadael: gapuna pinaladingit na ti bantay asin ti pader; nanglawlaw ida a sangsangkamaysa. Lamentaciones 2:1–8.

Buhake bw’Umwami bugereranywa n’“uburakari bw’ubukana bwe,” kandi uburakari bwe bwashohojwe ku bwami bw’amajyaruguru no ku bwami bw’amajyepfo bwa Isirayeli. Ni yo mpamvu igitabo cya Daniyeli kivuga “uburakari” bwa “mbere” n’ubwa “nyuma.” Yereimia avuga “umurongo” Uwiteka “yarambuye,” igihe yagaragazaga uburakari bwe ku bwoko bwe yitoranyirije. Uwo murongo na wo uvugwa mu gitabo cya kabiri cy’Abami.

O Mukama yayogera ng’ayita mu baddu be bannabbi, ng’agamba nti, Kubanga Manase kabaka wa Yuda akoze eby’emizizo bino, era akoze obubi okusinga byonna Abaamoli bye baakola, abaaliwo nga tannabaawo, era aleetedde ne Yuda okwonoona olw’ebifaananyi bye: Kyenvudde ntyo bw’ayogera Mukama Katonda wa Isiraeri nti, Laba, ndeeta obubi obw’enkanidde awo ku Yerusalemi ne Yuda, nti buli alibuwulira amatu ge gombi galikankana. Era ndigolola ku Yerusalemi omuguwa gwa Samaliya n’obulimbo obw’ennyumba ya Akabu: era ndisangula Yerusalemi ng’omuntu bw’asangula essowaani, ng’agisangula era ng’agikyusa n’agivuunika. Era ndireka ekitundu ekisigaddewo eky’obusika bwange, ne mbagabula mu mukono gw’abalabe baabwe; era balifuuka omuyiggo n’omunyago eri abalabe baabwe bonna. 2 Bassekabaka 21:10–14.

“Mstari” wa ghadhabu ya Mungu, ambao ndio “nyakati saba” za Musa, kwanza ulinyoshwa juu ya ufalme wa kaskazini (nyumba ya Ahabu), na kisha juu ya Yuda. Neno jingine la kibiblia kwa ajili ya “nyakati saba” lililotokana na Mambo ya Walawi ishirini na sita ni neno “kutawanywa”.

نانتناهانگ ببسایب ار امش، نم دوش یرآ، نم و؛ درک دهاوخ راتفسر امش دض رب مشخ اب زین نم اچنی
ار دوش نارتخد تشوگ و، دروخ دی دهاوخ ار دوش نارسپ تشوگ امش و. دومن دهاوخ بی دأت رابفتفه
و، دنکفا دهاوخ ورف ار امش یامتب و، تخاس دهاوخ ناریو ار امش دنلب یامن اکم نم و. دروخ دی دهاوخ
یامرش و. تشاد دهاوخ تهارک امش زا نم ناج و، دنکفا دهاوخ نانتیامتب یامشال رب ار امش یامشال
ار امش یامرطع شوخ یوب و، دیناشک دهاوخ یناریو رب ار امش یامس دقم و، درک دهاوخ ناریو ار امش
رد نآ زا، دنوش نکاس نآ رد مک امش نانمشد و؛ دروآ دهاوخ یناریو رب ار نیمزرس نآ و. دی یوب دهاوخ
دهاوخ منرب امش یپ زا یری شم و، تخاس دهاوخ مدنکارپ ایتما نایم رد ار امش و. دنام دهاوخ تفگش
ناریو مک ینامز ات، نیمزرس نآ هاگنآ. دش دهاوخ بارخ امش یامرش و، ناریو امش نیمزرس و؛ درک
رد، یرآ؛ دش دهاوخ دنمرب شوخ یامتبس زا، دیشاب نانتانمشد نیمزرس رد امش و دشاب مداتفا
ناریو مک ینامز ات. درب دهاوخ مررب شوخ یامتبس زا و تفای دهاوخ یمارآ نیمزرس نآ ماگن نامه
مارآ، دی دوب نکاس نآ رب مک یماگن، امش یامتبس رد اریز؛ تفرگ دهاوخ مارآ دشاب مداتفا
نایوال. 26:28–35.

Kukakatika miongoni mwa mataifa kulitimia kwa Danieli alipochukuliwa akiwa mtumwa kupelekwa Babeli, katika ule utekwa wa Yehoyakimu. Ndipo, wakati Danieli alipokuwa katika “nchi ya adui,” nchi ilistarehe na kufurahia “sabato zake.” Kitabu cha Mambo ya Nyakati ya Pili kinatujulisha kwamba kipindi hicho kilikuwa ni ile miaka sabini ya Yeremia, ambayo Danieli alikuja kuitambua katika sura ya tisa.

Na wale waliokoka kutoka upanga akawachukua mateka mpaka Babeli; nao wakawa watumishi wake na wa wanawe mpaka kutawala kwa ufalme wa Uajemi; ili kulitimiza neno la BWANA kwa kinywa cha Yeremia, hata nchi ilipopata kufurahia sabato zake; kwa maana muda wote ilipokuwa ukiwa ilishika sabato, ili kutimiza miaka sabini. Basi katika mwaka wa kwanza wa Koreshi mfalme wa Uajemi, ili neno la BWANA lililolenwa kwa kinywa cha Yeremia litimizwe, BWANA akauamsha roho wa Koreshi mfalme wa Uajemi, hata akatangaza mbiu katika ufalme wake wote, tena akaiandika pia, akisema, Haya ndiyo asemayo Koreshi mfalme wa Uajemi: Falme zote za dunia amepewa mimi na BWANA, Mungu wa mbinguni; naye amenipa agizo la kumjengea nyumba katika Yerusalemu, ulioko Yuda. Ni nani miongoni mwenu, katika watu wake wote? BWANA, Mungu wake, na awe pamoja naye, akapande kwenda. 2 Mambo ya Nyakati 36:20–23.

“Ukusakazeka” ni ikimenyetso c “ibihe indwi.” Urubanza rwa Nebukadinezari rw “ibihe indwi” yabayemwo nk’inyamaswa, rwagereranyije urubanza rwa Belushazari, nk’uko rwashushanijwe n’amajambo y’amayobera yanditswe ku ruhome ati: “mene, mene, tekel upharsin.” Urubanza rwa Belushazari rwashushanijwe n’ukwo kwandikwa kw’ikiganza kwangana n’ibihumbi bibiri amajana atanu na makumyabiri, ari wo mubare nyene w’imisi Nebukadinezari yabayemwo nk’inyamaswa, kandi akaba ari wo mubare nyene w’imyaka igereranywa n’ “ibihe indwi” vyo mu Balewi makumyabiri na batandatu.

Lokumu lwa Belshazari, olwalagulwako mu kifaananyi ky’olukumu lwa Nebukadduneeza, lwalagibwa mu bubonero n’ “ebiseera musanvu,” era embiriri ezo zombi zaikiikirira “okugwa kwa

Babulooni,” kwe kabonero ak’obubaka bwa malayika owookubiri. Okugwa kwa Babulooni okw’olubereberye kwali awo ekigo kya Nimuloodi lwe kyasuulibwa wansi.

Ati nûk ai ram zawng zawng chu tawngkam pakhat leh thu sawi pakhat nei a ni. Tin, anmahni chu chhak lam ata an zin chhuak laiin, Shinar ram chhûnga zau hmun pakhat an hmû a; chutah chuan an chêng ta a ni. Tin, an inhrilh tawn a, “Lo kal rawh u, bel kan siam ang a, a uluk takin kan hal ang,” an ti. Tin, lung âiah bel an nei a, vawrtui chu vawmna atân an hmang baw. Tin, an ti leh a, “Lo kal rawh u, kan tân khawpui pakhat leh inthlâk sang tak, a chungah vân thleng thei tûr pakhat kan sa ang; kan hming tihlarna tûrin, lei hma zawng zawng chungah hian kan theh darh bo dâwn loh nân,” an ti. Tichuan Lalpa chu mihring fate’n an sak khawpui leh inthlâk chu en tûrin a lo chhuk a. Tin, Lalpa’n, “Ngai teh u, mipui hi pakhat an ni a, an zînga mi zawng zawng hian tawngkam pakhat an nei; hei hi an tih tạn tâk chu a ni: tûnah chuan an tum ang ang chu eng mah an laka khap theih a awm tawh lo vang. Lo kal rawh u, kan chhuk ang a, chutah chuan an tawngkam chu kan rabul ang, chutichuan an inthu sawi an hriatthiam tawn theih loh nân,” a ti. Chutiang chuan Lalpa’n chutah ata lei hma zawng zawng chungah anmahni chu a theh darh ta a; tin, khawpui sak chu an bansan ta a ni. Genesis 11:1–8.

Ku hukumu ya Babeli, ambayo ilikuwa hukumu ya Nimrodi, Bwana “aliwatawanya” waasi wa Nimrodi juu ya “uso wa dunia yote.” Nimrodi na wenzake walijua ya kwamba uasi wao ungewafanya watawanywe, kwa maana walikuwa wamesema ya kwamba kusudi la kujenga mnara na mji lilikuwa ni “kujifanyia jina, tusije tukatawanyika juu ya uso wa dunia yote.”

Mu buryo bw’ubuhanuzi, “izina” ni ikimenyetso cy’imico. Imico Nimurodi n’abo bari bafatanyije na we bashyizeho ihagararirwa n’imirimo yabo, kuko ari ku mbuto muzamenyera imico. Imbuto y’ubwigomeke bwa Nimurodi, bityo ikaba n’ikimenyetso cy’imico ye, yari ukubaka umunara n’umudugudu. “Umunara” ni ikimenyetso cy’itorero, kandi “umudugudu” ni ikimenyetso cy’ubutegetsi bw’igihugu. Izina ry’abigometse ba Nimurodi, rihagarariye imico yabo, ryari uguhuza itorero n’ubutegetsi bw’igihugu, kandi ibyo na byo bigaragazwa mu buryo bw’ikigereranyo nk’igishushanyo cy’inyamaswa.

പാബലേിൻറെ വീഴ്ചയെ തിരിച്ചറിയിക്കുകുന്ന ഭാഗത്തിൽ “വരുവിൻ” എന്ന പരസ്താവന മൂന്നു പരാവശ്യം ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മൂന്നാമത്തേതു, ദൈവം അവരുടെ ഭാഷ കലക്കി അവരെ ഭൂമിയൊക്കെയും ചിതറിപ്പുകളയുന്ന ന്യായവിധി കൊണ്ടുവരുമ്പോഴാണ്. ആദ്യത്തെ “വരുവിൻ” അവർ പട്ടണവും ഗോപുരവും പണിത രണ്ടാമത്തെ “വരുവിൻ” എന്നതിനായുള്ള ഒരുക്കമായിരുന്നു. “വരുവിൻ” എന്ന രണ്ടാമത്തെ പരസ്താവനയുടെ ചരിത്രത്തിൽ അവർ തങ്ങളുടെ പരവൃത്തി പൂർത്തിയാക്കിയപ്പോൾ, ദൈവം അവരുടെ കലാപം ദൃശ്യമായി പരിഗണിക്കേണ്ടതിന്നു ഇറങ്ങി വന്നു. മൂന്നാമത്തെ “വരുവിൻ” ന്യായവിധിയായിരുന്നു; രണ്ടാമത്തെ “വരുവിൻ” ദൃശ്യപരമായ ഒരു പരിശോധനയായിരുന്നു. ആദ്യത്തെ “വരുവിൻ” അവരുടെ ആദ്യ പരാജയത്തെ പരിതിന്ധീകരിക്കുന്നു; പരാചകപരമായി, “വരുവിൻ” എന്നത് മൂന്നു പരാവശ്യം പരസ്താവികപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു

നിത്യസുവിശേഷത്തിന്റെ മൂന്നു ഘട്ടങ്ങളുള്ള പരിശോധനാപരകീയയെ തിരിച്ചറിയിക്കുന്നു. നിർദ്ദോഷിന്റെ കലാപത്തിനെയും വീഴ്ചയുടെയും സാക്ഷ്യത്തിൽ ഇനിയും വളരെ അധികം വിവരമുണ്ടാകില്ല, ബാബിലോൻ (പാബൽ) ആദ്യമായി വീണപ്പോൾ “ചിതറിക്കൽ” മുഖാന്തരം പരതിനിധീകരിക്കപ്പെട്ട “ഏഴു കാലങ്ങൾ” എന്ന പരതീകം തിരിച്ചറിയപ്പെടുന്നുവെന്നത് മാത്രമാണ് നാം ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. നിർദ്ദോഷിന്റെ ന്യായവിധി ഒരു ചിതറിക്കലാൽ പരതിനിധീകരിക്കപ്പെട്ടു; നബൂഖദ്നസേനിന്റെ “ഏഴു കാലങ്ങൾ”കൊണ്ടും ബൽശസസനിന്റെ “രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്റ് ഇരുപത്”കൊണ്ടും പരതിനിധീകരിക്കപ്പെട്ടു.

Alufa na Omeka yina sayini na yo me monisa nde, molongo ya esakweli oyo emonisami na mikapo minei mpe mitano, ezali nsango ya mbula ya nsuka ya mwanje ya mibale mpe Kolela ya Kati ya Butu. Molongo yango ebandi na kokweya ya Babilone oyo Nebukadanesala azali komonisa, mpe yango ezali koyebisa 1798, tango Babilone ya molimo (bokonzi ya Papa) ekweyaki mpo na mbala ya liboso. Bongo na suka ya molongo yango, Babilone ya Beleshasala ekweyi, mpe yango etyami elembo ya ebandeli ya kokweya ya malembe-malembe ya Babilone ya molimo (lisusu bokonzi ya Papa), kobanda na mpasi ya mobeko ya Lomongo. Ezali na batatoli mibale ya kokweya ya Babilone na ebandeli ya molongo, mpe batatoli mibale na suka. Logiki ya esakweli endimaka sayini ya Ebandeli monene mpe Suka, wana ezali komona likambo ya kokweya ya Babilone lokola elobami na batatoli minei na molongo oyo emonisami na mikapo minei mpe mitano ya Danyele.

Mu isano ry'ishusho n'icyo ushushanya hagati ya Nebukadinezari na Belushazari, iyo rihuzwa n'iminsi y'imperuka, tubonamo inyamaswa yo mu isi mu mimerere yayo isa n'umwana w'intama ihagarariwe na Nebukadinezari; hanyuma, iyo ivuze nk'ikiyoka, tubona Belushazari. Tubona kandi muri uwo mubano w'ubuhanzu, ihembe ry'Abarepubulikani riyobowe n'Itegeko Nshinga rya Leta Zunze Ubumwe za Amerika rihagarariwe na Nebukadinezari, no gukurwaho kw'Itegeko Nshinga kugahagararirwa na Belushazari. Kandi tuzabona Nebukadinezari nk'umwari w'umunyabwenge, na Belushazari nk'umwari w'umupfapfa.

Katika makala inayofuata tutaendelea na uchambuzi wetu wa Danieli sura ya nne na ya tano.

“Belshazzar aah jetta angning gige nisaniko on'aha aro Isolni skangko uina ka-donganiko dakna bang-bea sujograngko man-aha. Ua an-tangni a-pating Nebuchadnezzar-ko mandeni ku-rachakrangooni a-rikatako nikaha. Ua mikkangchi nikaha je u-iani, jeni gimin ua arokgipa raja rasong cha-aha, uko on-gipa Isol an-chingoni ra-galaha. Ua raja an-tangni songnokooni a-rikatako aro a-ao donggipa matburungrangni baksa dongchakgipa ong-atako nikaha. Indiba Belshazzarni ka-sachakani aro an-tangko rasong cha-atna sikani, ua mamung saloba gualna nangjagipa skianirangko gimaatpilaha; aro ua Nebuchadnezzarni kosako dingtanggipa bichalrangko ra-braagipa paprang gita apsan paprangko dakaha. Ka-sachakanichi on-gimin sujograngko ua janggi tangna man-aha, indiba bebeni gimin u-ina man-gipa an-tangni samrango donggipa sujograngko jakkalna gualaha. ‘Anga jokna maiko dakna nanggen?’ ine sing-aniko dal-gipa indiba gisikgrigipa raja mamung gisik ra-gija re-angataha.”

“Na oyo nde likama ya bilenge ya lelo oyo bazangi bokebi mpe basalaka na motema mabe. Loboko ya Nzambe ekolamusa mosumuki ndenge esalaki Beleshatsari, kasi mpo na mingi ekozala nsima mingi mpo na kobongola motema.

“Omukama wa Babulooni akaba aine obugaiga n’ekitiinisa, kandi omu kwegulumiza kwe okw’amalala n’okwehaana akegulumiza kurwanisa Ruhanga ow’omu iguru n’ensi. Akesiga omukono gwe, atateekateeka ngu haroho n’omwe owakugumire kugira ati, ‘Ahabw’enki okora oti?’ Kwonka omukono ogw’amaani ogw’ebyama ku gwahandiika ennaku aha rusika rw’ekikaari kye, Berushazaari yatiina kandi yasirika. Omu kasumi kamwe yonka yaihwamu amaani ge goona, kandi yacurwamu nk’omwana muto. Yaamanyira kimwe ngu akaba ari omu mikono y’Ow’amaani okukira Berushazaari. Akaba amaze akina eby’ebyera. Hati omwoyo gwe gwamugamba. Yaamanyira kimwe ngu akaba aine omugisha gw’okumanya n’okukora okukunda kwa Ruhanga. Ebyafaayo bya sekuru byamubonekera n’oburungi bwingi kimwe mu maisho ge nk’okuhandiikwa okw’aha rusika.” Bible Echo, Aprili 25, 1898.